

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійна програма «Право»
факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
кафедра права та правоохоронної діяльності

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
національної безпеки, права та
міжнародних відносин

01 вересня 2023 р., протокол № 8

Голова Вченої ради

Лариса СЕРГІЄНКО

Схвалено на засіданні кафедри
права та правоохоронної
діяльності

29 серпня 2023 р., протокол № 8

Завідувач кафедри

Іван ДРАГАН

Гарант освітньо-професійної
програми

Олександр ОСТРОГЛЯД

Житомир

2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою атестації здобувачів вищої освіти є перевірка у студентів на базі отриманих у ЗВО теоретичних знань, професійних вмінь і навичок з теорії і практики правотворчості та правозастосування, компетентностей, необхідних для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної юридичної діяльності.

Програма атестації зі спеціальності 081 «Право» складена на основі навчальних програм практичного спрямування в сфері юриспруденції, а саме: «Юридична техніка», «Адвокатура та адвокація», «Порівняльне правознавство», «Верховенство права та правова система Європейського Союзу».

Основна мета атестаційного екзамену полягає у визначенні відповідності професійної підготовки випускників спеціальності 081 «Право» до освітньої характеристики та рівня їх готовності до самостійної юридичної діяльності і якості засвоєння програм з вищезазначених курсів.

Екзамен проводиться в тестовій формі.

Тести готуються у відповідності до розміщеної нижче програми підготовки.

З метою забезпечення об'єктивності, кожен блок тестових завдань готується профільними викладачами в кількості, що значно перевищує необхідний мінімум та передаються до деканату. Шляхом рандомного вибору з них формується кількість блоків тестових запитань, що відповідає кількості студентів відповідного курсу.

Для встановлення відповідності тестових завдань програмі підготовки допускається зовнішнє рецензування.

**Перелік компетентностей, які мають бути перевірені
під час атестаційного екзамену**

№	Компетентності	
1	<i>Загальні</i>	ЗК 1 Здатність до критичного аналізу, оцінки і синтезу нових ідей. ЗК 2 Здатність застосовувати професійні знання у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях. ЗК 3 Здатність використовувати правничу термінологію на високому професійному рівні. ЗК 6 Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, оцінка її достовірності, використання сучасних інформаційних технологій і баз даних. ЗК 10 Здатність проведенні самостійних досліджень та формування джерельної бази.
2	<i>Спеціальні</i>	СК 2 Здатність інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації. СК 5 Здатність виявляти проблем правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань у відповідності з принципами захисту прав людини і її основоположних свобод. СК 8 Володіння юридичною термінологією, здатність правильно відтворювати результати професійної діяльності у юридичній документації. СК 11 Здатність пояснювати природу та зміст основних правових інститутів та процедур національного права і особливості їх реалізації та застосування.

Критерії оцінювання знань

Критерії оцінювання – це система якостей, яка дозволяє реалізувати принцип єдності вимог до змісту і форми контролю рівня засвоєння знань і вмінь та їх об'єктивного оцінювання.

Шкала оцінювання

За шкалою	Атестаційний екзамен	Бали
A	Відмінно	90-100
B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

Програма підготовки блок «Юридична техніка»

Тема 1. Юридична техніка як галузь наукових знань

Предмет і зміст науки про юридичну техніку. Система методів науки про юридичну техніку. Функції і значення юридичної техніки як галузі наукових знань. Місце теорії юридичної техніки в загальній теорії права.

Поняття та ознаки юридичної техніки. Структура юридичної техніки. Співвідношення понять «юридична техніка», «юридична тактика» і «юридична технологія». Види юридичної техніки. Загальна та галузева юридична техніка.

Стан юридичної техніки в Україні та перспективи її вдосконалення.

Тема 2. Поняття і сутність правотворчості

Поняття та види правотворчості. Принципи правотворчості. Стадії правотворчої діяльності. Види правотворчості. Концепція нормативно-правового акта та її значення. Поняття, зміст та необхідність правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Види експертизи проектів нормативно-правових актів. Техніко-юридичні засоби, які використовуються в експертній діяльності.

Тема 3. Законодавча техніка

Поняття та значення законодавчої техніки. Принципи законодавчої діяльності. Структура законодавчої техніки. Поняття законодавчого процесу та його стадії. Поняття та суб'єкти законодавчої ініціативи. Підготовка законопроекту та реалізація права законодавчої ініціативи. Способи розробки законопроектів. Супровідні документи до законопроекту. Справа законопроекту. Попередній розгляд законопроектів та їх обговорення. Ухвалення, підписання, реєстрація та оприлюднення законів. Техніка оприлюднення нормативно-правових актів.

Принцип системності та його дотримання.

Поняття правотворчих помилок та їх види. Техніко-юридичні дефекти нормативно-правових актів. Техніко-юридичні правила щодо попередження й усунення колізій і прогалин в законодавстві.

Тема 4. Правила формування змісту нормативно-правового акта

Вимоги до змісту нормативно-правових актів. Основні способи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів. Застосування правил логіки при створенні нормативно-правових актів. Відповідність нормативно-правового акта загальним принципам системи законодавства.

Порядок викладення матеріалу в нормативно-правових актах. Єдність юридичної термінології та її значення. Узгодженість різних частин правового документа. Узгодженість різних правових документів.

Зовнішня та внутрішня форма нормативно-правового акта. Правила побудови структури нормативно-правового акта. Правила структурування нормативно-правових актів: заголовок, зміст, преамбула, структурні одиниці тексту, примітки, прикінцеві положення, додатки. Структурні одиниці тексту нормативно-правових актів: частина, розділ, глава, стаття, параграф, пункт, підпункт, абзац.

Якість нормативно-правових актів. Критерії внутрішньої та зовнішньої якості. Вибір зовнішньої форми нормативно-правового акта. Реквізитні вимоги стосовно форми нормативно-правових актів: вид нормативно-правового акта, найменування нормативно-правового акта, дата прийняття нормативно-правового акта, реєстраційний номер, дата підписання, підписи уповноважених осіб.

Тема 5. Мова нормативно-правового акта. Юридична термінологія

Поняття мови права. Правила словесної організації нормативних висловлювань. Дотримання правил лексики, граматики й синтаксису української мови. Лінгвістична експертиза. Вимоги до стилю нормативно-правових актів.

Поняття юридичного терміна та термінології. Основні вимоги до використання юридичних термінів. Правила використання та формулювання юридичних термінів. Види юридичних термінів. Поняття, термін та дефініція як категорії юридичної техніки. Законодавчі терміни та дефініції.

Тема 6. Юридичні конструкції та презумпції

Поняття та значення юридичної конструкції. Види юридичних конструкцій. Функції юридичних конструкцій. Значення юридичних конструкцій у праві. Використання юридичних конструкцій при підготовці нормативно-правових актів.

Поняття юридичної презумпції. Співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями. Класифікація юридичних презумпцій. Загальноправові, міжгалузеві та галузеві презумпції. Фактичні та законодавчо закріплені презумпції. Оспорювані та незаперечні презумпції. Матеріально-правові та процесуальні презумпції. Значення юридичних презумпцій.

Тема 7. Юридичні фікції, аксіоми, преюдиції, символи та правові застереження

Поняття та ознаки юридичної фікції. Значення юридичних фікцій як специфічних засобів юридичної техніки. Класифікація юридичних фікцій. Використання юридичних фікцій для усунення юридичного конфлікту.

Поняття та ознаки юридичної аксіоми. Класифікація юридичних аксіом. Значення юридичних аксіом у законодавчій, правозастосовній та інтерпретаційній діяльності.

Поняття та ознаки юридичної преюдиції. Преюдиція як засіб спрощення провадження в юридичній справі. Види юридичних преюдицій. Значення юридичних преюдицій.

Тема 8. Техніка систематизації нормативно-правових актів

Систематизація нормативно-правових актів як різновид юридичної діяльності.

Принципи систематизації. Об'єкти, предмети та суб'єкти систематизації. Види систематизації. Поняття, ознаки та особливості кодифікації. Техніко-юридичні правила кодифікації. Поняття, ознаки та особливості консолідації. Техніко-юридичні правила консолідації. Поняття, ознаки та особливості інкорпорації. Техніко-юридичні правила інкорпорації.

Особливості систематизації рішень Конституційного Суду України. Особливості систематизації міжнародних договорів. Облік нормативно-правових актів.

Тема 9 «Правореалізаційна й правозастосовна техніка

Поняття правореалізаційної техніки. Реалізація норм права: поняття, форми. Поняття правозастосовної техніки. Застосування норм права. Основні техніко-юридичні вимоги до правозастосовної діяльності. Техніка створення та види правореалізаційних актів. Використання техніко-юридичних засобів у процесі підготовки правореалізаційних актів. Техніка ведення договірної роботи. Договір як основний вид право реалізаційних документів. Техніко-юридичні особливості договорів.

Зміст, вимоги та структура актів правозастосування. Особливості техніко-юридичної будови актів правозастосування. Судове рішення як правозастосовний акт. Види, вимоги та структура судових актів. Специфіка створення судових рішень у цивільному, кримінальному, адміністративному та господарському провадженні.

Тема 10. Техніка тлумачення норм права

Тлумачення норм права: поняття та підстави. Структура діяльності щодо тлумачення норми права. З'ясування змісту правових норм. Способи тлумачення норм права. Види тлумачення норм права. Офіційне тлумачення та його види. Суб'єкти офіційного тлумачення норм права. Неофіційне тлумачення та його види. Акт тлумачення норм права (інтерпретаційний акт) та його види. Техніко-юридичні вимоги до структури та змісту актів тлумачення норм права. Прийоми і способи юридичної техніки при підготовці інтерпретаційних актів. Техніка оприлюднення актів тлумачення норм права.

Інформаційні джерела блоку:

1. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів : монографія. Київ - Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 444 с.
2. Манько Д. Г. Юридична техніка й технології : курс лекцій / Манько Денис Григорович ; Міжнар. гуманітар. ун-т, Каф. теорії та історії держави і права. - Херсон : Грін Д. С. , 2014. - 191 с. 34
3. Процесуальна документація: навч. посібник / П. М. Павлик, Ж. В. Удовенко, Т. М. Кілічава, Л. М. Райх. - 3-тє вид., переробл. та доповн. станом на 1 серп. 2010 р. - К. : Центр учб. л-ри, 2010. - 560 с.
4. Процесуальні документи у кримінальному провадженні. Зразки, роз'яснення : процес. док. слідчого, прокурора, адвоката, слідчого судді, суду / [В. В. Городовенко та ін.] ; за заг. ред. проф. М. А. Погорецького та О. П. Кучинської ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Нац. шк. суддів України. - Київ: Юрінком Інтер, 2015. - 545 с.
5. Процесуальні документи у цивільних справах : теорія, методика, практика : науково-практичний посібник / ред. С. Я. Фурса - К. : Правова єдність, 2011. - 895 с.

6. Процесуальні та договірні документи у практиці роботи /С. О. Теньков, О. В. Богатиренко, О. С. Головатенко [та ін.]. - К.: Професіонал, 2012. - 512 с.
7. Шутак І. Д. Юридична техніка [Текст] : курс лекцій / Ілля Шутак; Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького, Лаб. акад. дослідж. прав. регулювання та юрид. техніки. - Івано-франківськ; Дрогобич : Коло, 2015. - 226 с.
8. Юридична техніка : навч. посіб. / Шутак Ілля Дмитрович, Онищук Ігор Ігорович; Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького, Лаб. акад. дослідж. прав. регулювання та юрид. техніки. - Івано-Франківськ : 2013. - 495 с.
9. Юридична техніка в схемах і таблицях. Шутак І.Д., Онищук І.І., Легін (Андрусів) Л.М. Дрогобич. Коло. 2016. 232 с.

Програма підготовки блок «Адвокатура та адвокація»

Тема 1. Місце і роль інституту адвокатури в умовах формування правової держави в Україні

Адвокатура як правозахисний інститут, її сутність, місце та значення у юридичному механізмі захисту прав людини. Визначення інституту адвокатури.

Правова природа адвокатури, її роль та значення в умовах формування правової держави в Україні. Адвокатура та держава: основні принципи та напрями взаємодії. Місце і роль інституту адвокатури у механізмі судової влади.

Адвокатура та громадянське суспільство. Вплив глобалізації на розвиток адвокатури в Україні.

Тема 2. Історичні етапи виникнення та розвитку інституту адвокатури у світі та в Україні

Історико-правові передумови становлення та етапи розвитку інституту адвокатури у світі. Адвокатура і судові оратори Стародавньої Греції та Риму. Друковані пам'ятки видатних адвокатів цих країн про адвокатські професії та ораторське мистецтво.

Історія української адвокатури. Судове представництво в Київській Русі у IX-XIII століттях та його характерні риси.

Створення професійної адвокатури в Україні, формування поняття «адвокат». Пам'ятки права XIV-XVI століть.

Адвокатура України періоду судово-правової реформи 1864 р. Принципи організації та діяльності адвокатури у 1864- 1917 роках. Найбільш відомі адвокати цього періоду. Адвокатура в Україні у 1917-1922 роках. України у період 1931-1939 років. Нормативно-правові акти, які регулювали діяльність адвокатури у період 1939-1962 років. Правове становище колегій адвокатів та організація діяльності юридичних консультацій.

Правове становище адвокатури України у період 1962-1980 рр. Законодавчі та нормативні акти, що регулювали діяльність адвокатури.

Адвокатура України у період 1980-1990 років. Нормативно-правові акти, що регулювали діяльність адвокатури. Створення Спілки адвокатів України. Органи адвокатського самоврядування у цей період. Закон України «Про адвокатуру» 1991 року. Його підготовка, прийняття та введення в дію. Набуття

статусу адвоката, права і обов'язки адвоката, оплата праці та дисциплінарна відповідальність за Законом України «Про адвокатуру» 1991 року.

Завдання адвокатури згідно з Конституцією України. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність адвокатури у сучасний період.

Тема 3. Правові основи адвокатури

Система законодавчих актів, які регламентують діяльність інституту адвокатури. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та діяльності адвокатури: їх класифікація та загальна характеристика.

Акти органів адвокатського самоврядування. Документи, що посвідчують повноваження адвоката. Договір про надання правової допомоги: визначення, сутність, значення, форма, проблеми правового забезпечення та практичної реалізації.

Тема № 4. Функції адвокатури

Основне призначення та роль інституту адвокатури у суспільстві.

Поняття функцій адвокатури та їх співвідношення з видами адвокатської діяльності. Конституційна функція надання професійної правничої допомоги. Функція захисту: момент виникнення, сутність та загальна характеристика.

Виключне право адвоката на здійснення функції захисту у суді. Функція представництва : сутність та загальна характеристика. Виключне право адвоката на здійснення функції представництва у суді.

Функція надання безоплатної правничої допомоги адвокатури. Медіативна функція адвокатури: загальна характеристика та проблеми правового врегулювання.

Виховна, просвітницька, контрольна, нормотворча та інші функції адвокатури.

Тема 5. Принципи організації і діяльності адвокатури

Поняття, значення принципів організації і діяльності адвокатури. Зміст та система принципів: інституціональні, організаційні, функціональні.

Характеристика інституціональних принципів адвокатури України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз.

Принцип незалежності, принцип професійної компетентності, принцип конфіденційності, принцип уникнення конфлікту інтересів, принцип доступності правової допомоги.

Характеристика організаційних принципів адвокатури України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. Принципи територіальності, спеціалізації, корпоративного самоврядування.

Характеристика функціональних принципів адвокатури України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. Принципи ефективності та розумної винагороди.

Тема 6. Статус адвоката

Порядок та умови доступу до професії адвоката в Україні.

Процедура складання кваліфікаційного іспиту. Порядок проходження стажування. Правовий статус помічника адвоката.

Особливості статусу адвоката іноземної держави.

Єдиний реєстр адвокатів України. Зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Особливості оподаткування адвокатської діяльності. Особливості рекламування адвокатської діяльності.

Тема 7. Види адвокатської діяльності

Поняття та загальна характеристика видів адвокатської діяльності. Надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави. Складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру.

Захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні. Представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами.

Надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань. Види діяльності, несумісні зі статусом адвоката: порівняльний аналіз законодавства України та європейських країн.

Тема 8. Права та обов'язки адвоката. Гарантії адвокатської діяльності

Права та обов'язки адвокатів: класифікація та загальна характеристика. Професійні права адвокатів. Професійні обов'язки адвокатів: перед клієнтом, перед судом.

Поняття та система гарантій адвокатської діяльності. Складові елементи структури та системи правових гарантій адвокатської діяльності.

Імунітет адвоката: зарубіжна доктрина та аналіз національного законодавства. Міжнародно-правові стандарти гарантій адвокатської діяльності.

Тема 9. Організаційні форми адвокатської діяльності

Загальна характеристика та види організаційно – правових форм адвокатської діяльності України.

Особливості здійснення адвокатської діяльності індивідуально. Адвокатське бюро як одна з організаційних форм адвокатської діяльності в

Україні: порядок реєстрації та основи діяльності. Адвокатське об'єднання як організаційно-правова форма діяльності адвокатури України: порядок реєстрації та основи діяльності.

Єдиний реєстр адвокатів: порядок ведення ЄРАУ. Електронний Особистий кабінет адвоката: питання використання сервісу.

Тема 10. Система органів адвокатського самоврядування

Засади та завдання адвокатського самоврядування в Україні.

Правовий статус та структура Національної асоціації адвокатів України.

Організаційні форми адвокатського самоврядування в Україні.

Конференція адвокатів регіону: порядок скликання та повноваження. Рада адвокатів регіону: повноваження, порядок формування та діяльність.

Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури: склад, структура та повноваження. Ревізійні комісії: види, повноваження, склад та порядок формування. Рада адвокатів України: повноваження та діяльність.

З'їзд адвокатів України: статус, повноваження та склад.

Акти органів адвокатського самоврядування: система та загальна характеристика. Порядок фінансування органів адвокатського самоврядування.

Тема 11. Етичні засади адвокатської діяльності

Поняття, завдання і функції етичних стандартів адвокатської професії. Міжнародно-правове регулювання етичних стандартів адвокатської професії.

Загальна характеристика Правил адвокатської етики України. Основні принципи етичної поведінки адвокатів. Етичні засади взаємовідносин адвоката з клієнтом. Проблема узгодження правової позиції у справі. Конфлікт інтересів та шляхи його розв'язання. Випадки, коли адвокат повинен відмовитися від доручення.

Етичні засади взаємовідносин адвоката та суду, адвоката та інших учасників судового провадження, адвоката та посадових осіб органів державної влади. Правила поведінки адвокатів у соціальних мережах: етичні аспекти.

Юридична відповідальність адвоката за порушення Правил адвокатської етики. Відповідальність адвоката за неповагу до суду. Етичні аспекти дисциплінарної відповідальності адвоката.

Тема 12. Основи реалізації адвокатом функції захисту та представництва у кримінальному судочинстві

Правові засади діяльності адвоката у кримінальному судочинстві України. Міжнародні стандарти захисту особи у кримінальному судочинстві. Основні засади забезпечення незалежності адвоката у кримінальному провадженні.

Адвокат-захисник підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні. Правові підстави та підстави допуску адвоката до участі у кримінальному провадженні.

Адвокат-представник потерпілого у кримінальному провадженні. Адвокат свідка у кримінальному провадженні.

Поняття та порядок здійснення адвокатського розслідування. Проблеми участі адвоката у проведенні слідчих дій. Тактика і методика захисту адвокатом

підозрюваного, обвинуваченого. Проблема визначення правової позиції захисника у справі.

Захисна промова адвоката в суді: структура та зміст. Альтернативні процедури врегулювання правових конфліктів у кримінальному судочинстві та роль адвокатури в їх реалізації.

Роль адвоката в апеляційному провадженні.

Роль адвоката в касаційному провадженні.

Роль адвоката у провадженні за нововиявленими і виключними обставинами.

Роль адвоката в оскарженні вироку національного суду в Європейському суді з прав людини.

Тема 13. Основи реалізації адвокатом функції представництва у цивільному судочинстві

Правові засади діяльності адвоката у цивільному процесі. Поняття, види і підстави представництва.

Організація роботи адвоката в цивільному процесі під час представництва інтересів фізичних та юридичних осіб. Формулювання та узгодження із клієнтом правової позиції по справі. Підстава представництва адвокатом прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в суді.

Права й обов'язки адвоката - представника позивача, відповідача, третіх осіб. Обставини, що виключають участь адвоката у цивільному судочинстві. Способи запобігання конфлікту інтересів адвокатом. Організація діяльності адвоката при підготовці до участі в розгляді цивільних справ.

Діяльність адвоката на стадії судового розгляду цивільних справ.

Доказова діяльність адвоката у цивільному судочинстві. Промова адвоката в суді. Етичні аспекти взаємовідносин адвоката із судом.

Особливості участі адвоката у вирішенні спорів у Верховному Суді. Робота адвоката із правовими позиціями Верховного Суду. Проблема обґрунтування касаційної скарги. Роль адвоката під час укладення мирової угоди.

Тема 14. Основи реалізації адвокатом функції представництва у господарському та адміністративному судочинстві

Правова регламентація і підстави участі адвоката у господарському судочинстві. Організація роботи адвоката в ході досудового врегулювання та вирішення господарських спорів. Формування та реалізація адвокатом правової позиції по господарській справі. Доказова діяльність адвоката представника як форма реалізації правової позиції по господарській справі.

Процесуальний статус адвоката в адміністративному процесі. Права та обов'язки адвоката. Проблеми законодавчого врегулювання правового статусу та повноважень адвоката у адміністративному судочинстві.

Правова допомога адвоката при перегляді судових рішень у вищестоящих судових інстанціях. Тактика здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в адміністративному судочинстві.

Сутність функції захисту прав осіб при розгляді справ про адміністративні правопорушення. Представництво адвокатом інтересів осіб при розгляді справ про адміністративні правопорушення.

Тема 16. Планування адвокаційної кампанії. Види, принципи, етапи планування

Основні етапи кампанії адвокати. Встановлення та аналіз проблеми.

Визначення мети та завдань кампанії адвокати.

Визначення цільової групи та потенційних партнерів.

Аналіз необхідних ресурсів та підготовка робочого плану.

Тема 17. Адвокація як метод впливу та інструмент демократичних перетворень

Планування та побудова співпраці у громаді. Визначення цільових аудиторій.

Етапи організації та проведення адвокаційних кампаній для цільових груп: визначення проблеми, з якою стикається цільова група, аналіз наслідків, визначення причин та адвокаційної мети

Основні види адвокаційних кампаній. Громадське соціальне адвокатування. Формальне соціальне адвокатування. Побудова та підтримка партнерів.

Процес вирішення суспільних проблем. Форми реалізації прав територіальної громади.

Створення та управління адвокаційною командою. Основні поняття: співпраця; адвокаційна мета; громадське соціальне адвокатування; формальне соціальне адвокатування; адвокаційна команда.

Механізм лобіювання інтересів цільової групи: аналіз, планування, ведення переговорів. Основні види лобіювання – лобіювання муніципальної або районної ради; лобіювання парламенту.

Інформаційні джерела блоку:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 5 липня 2012 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> 18.

2. Вільчик Т.Б. Гарантії дотримання принципу конфіденційності у адвокатській діяльності (порівняльний аналіз законодавства Європейського Союзу та України) / Т.Б. Вільчик // Юрист України. – 2015. – № 3-4. – С. 34– 40.

3. Іванцова. А. В. Міжнародно-правовий захист прав адвокатів / А.В. Іванцова // Адвокат. № 11 - К., - 2011, - С. 53- 57.

4. Організація адвокатури та адвокатська діяльність : навч. посіб. / Назаров І.В., Вільчик Т.Б., Овчаренко О.М. та ін.. – Харків : Право, – 2019.- 351 с.

5. Погорецький М. А. Адвокатура України: підручник / М. А. Погорецький, О. Г. Яновська ; Київ. Нац. Ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. Фт. – Київ : Юрінком Інтер, 2014. – 365 с.

6. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів 9 червня 2017 року.

7. Яновська О. Г. Адвокатура України. Навчальний посібник / О. Г. Яновська – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 280с.

Програма підготовки блоку «Порівняльне правознавство»

Тема 1. Порівняльне правознавство як метод, наука та навчальна дисципліна

Виникнення порівняльного правознавства.

Предмет і метод порівняльного правознавства. Методологія порівняльного правознавства.

Об'єкти порівняльного правознавства. Правова дійсність, правова реальність, правова сім'я, правові системи окремих держав, національне законодавство, галузі, підгалузі законодавства, нормативні масиви, правові інститути, правові норми, юридична техніка.

Функції порівняльного правознавства. Пізнавальна, евристична, методологічна функції, функція наукового передбачення.

Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук. Порівняльне правознавство і група теоретико-історичних наук. Юридична компаративістика і галузеві юридичні науки, порівняльне правознавство і наука міжнародного права.

Значення порівняльного правознавства для юридичної науки. Практичне значення порівняльного правознавства для законотворчої діяльності, для судової практики, для приватної юридичної практики, для міжнародного співробітництва.

Види досліджень у порівняльному правознавстві. Діахронне і синхронне порівняння. Бінарне та мультипорівняння. Внутрішнє і зовнішнє порівняння. Макро-, мікро- та інституціональне порівняння. Нормативне та функціональне порівняння.

Тема 2. Класифікація основних правових систем сучасності

Поняття і структура правової системи. Право, правові відносини, права й обов'язки особи, правова культура і правова свідомість, юридична практика, правова поведінка як самостійні елементи правової системи. Поняття правової системи у широкому та вузькому значеннях.

Поняття «правова сім'я».

Критерії класифікації правових систем. Чисті правові системи та правові системи змішаного типу («гібридні»). Розвинуті та нерозвинуті правові системи. Материнські та дочірні правові системи.

Місце правової системи України серед правових систем світу.

Тема 3. «Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї

Особливості романо-германської правової сім'ї. Терміни «романо-германська правова сім'я», «сім'я континентального права», «сім'я цивільного права».

Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Європейське право.

Три принципи взаємодії права Європейського Союзу і національного права.

Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права. Виникнення перших європейських університетів. Напрямки впливу європейських університетів на розвиток романо-германської правової системи.

Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Рецепція права. Римське вульгарне право.

Вплив канонічного права на формування романо-германського права. Поділ романо-германського права на публічне та приватне право.

Публічне право. Приватне право.

Джерела романо-германської правової сім'ї. Норми права в романо-германській правовій сім'ї. нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї. Закон як джерело в романо-германській правовій сім'ї. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї. Принцип гендерної рівності як складова принципу рівності в романо-германській правовій системі. Доктрина права в романо-германській правовій сім'ї. Звичай у системі джерел романо-

германської правової сім'ї. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї.

Тема 4. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї

Особливості англо-американської правової сім'ї. Англійське право. Право США.

Основні етапи розвитку англо-американської правової системи.

Виникнення та реформування загального права. Юридичні фікції. Право справедливості. Закони.

Поняття та ознаки загального права.

Право справедливості і його співвідношення з загальним правом.

Джерела англо-американської правової сім'ї. Поняття та види джерел права англо-американської правової сім'ї. Прецедент як джерело права англо-американської правової сім'ї. Закон як джерело права в англо-американській правовій сім'ї. Звичай в англо-американській правовій сім'ї. Інші джерела англо-американської правової сім'ї (правова доктрина, розум, канонічне право, римське право).

Тема 5. Загальна характеристика релігійної правової системи

Особливості релігійної правової сім'ї.

Мусульманське (ісламське) право. Загальна характеристика мусульманського права. Джерела мусульманського права (Коран, Іджма, Кйас). Право сучасних мусульманських держав.

Індуське право. Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права (веди, смрити, дхармасутри, дхармашастри, артхашастри, нібандхи). Сучасне право Індії.

Іудейське (єврейське) право. Загальна характеристика іудейського права. Джерела іудейського права (Старий Заповіт, Тора, Талмуд, Мидраш, звичай, законодавство мудреців, рішення європейських судів). Сучасне право Ізраїлю.

Канонічне право. Загальна характеристика канонічного права. Джерела канонічного права (Біблія, Постанови обласних (помісних) соборів, Постанови Всесвітніх соборів, Постанови Синоду, Папські декреталії, наукові трактати авторитетних богословів, звичай). Застосування канонічного права в сучасному світі.

Тема 6. Загальна характеристика правових систем традиційного типу

Особливості традиційних правових систем. Правова система Китаю. Джерел права КНР.

Правова система Японії. Джерела сучасного японського права. Правові системи держав Африки.

Тема 7. Змішаний тип правової системи

Змішані правові системи світу. Поняття змішаної (гібридної) правової системи. Чинники, що спричинили появу змішаних правових систем. Види (групи, підтипи) змішаних правових систем світу. Специфічні риси правових систем Шотландії, американського штату Луїзіана, канадської провінції Квебек.

Скандинавська (північноєвропейська) група правових систем. Історичні та географічні умови формування скандинавського права. Кальмарська унія, її значення для створення автономного скандинавського права. Джерела (форми)

права скандинавських країн. Особливості кодифікації. Уніфікація права скандинавських країн. Північна Рада. Вплив скандинавського права на правові системи країн Прибалтики.

Латиноамериканська група правових систем. Колонізація Латинської Америки та її вплив на формування латиноамериканського права. Роль американського права. Особливості публічного та приватного права. Специфіка кодифікації. Інтеграційні процеси в Латинській Америці. Латиноамериканська співдружність націй.

Тема 8. Правові системи в федераціях та конфедераціях

Загальні принципи формування правових систем федеративних держав.

Дворівнева побудова правової системи, забезпечення єдності підсистем федерації.

Співвідношення федерального та регіонального законодавства. Роль модельної законотворчості.

Правові системи конфедерацій. Швейцарська Конфедерація. Механізми і процедури попередження і подолання юридичних колізій.

Тема 9. Міждержавні правові системи

Поняття та види міждержавних правових систем.

Рада Європи, Європейський Союз: мета їх створення, функції, органи. Правовий механізм взаємодії міждержавних інституцій та національних правових систем, характеристика його основних елементів та процедур.

Тема 10. Процеси глобалізації, їх вплив на розвиток правових систем сучасності

Поняття глобалізації, її основні етапи та напрямки.

Співвідношення національного та міжнародного права в умовах глобалізації. Державний суверенітет в глобалізованому світі. Позитивні та негативні наслідки глобалізації.

Напрямки та механізми взаємного впливу правових систем світу. Теорія і практика конвергенції.

Правова акультурація, її види, позитивні та негативні наслідки. Рецепція та реставрація. Гармонізація та уніфікація законодавства. Програмно-забезпечувальні та юридичні засоби зближення правових систем.

Інформаційні джерела блоку:

1. Порівняльне правознавство у таблицях: навчальний посібник. Видання 4-те, змінене та доповнене / Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Харків: Право, 2021. 164 с.
2. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. – Харків : Право, 2018. – 162 с.
3. Порівняльне правознавство : підручник. – Х. : Право, 2011. – 272 с.
4. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. – Харків : Право, 2016. – 1024 с.

5. Порівняльне правознавство : підручник / [упоряд.: Бисага Ю. М. та ін.]. - Ужгород ; Херсон : Гельветика, 2013. - 230 с.
6. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології : монографія / [Кресін О. В. (кер. авт. кол.) та ін.] ; за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України. - К. : [б. в.], 2006. - 256 с.
7. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології : Монографія / О.В. Кресін, Л.А. Луць, О.О. Мережко та ін. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2006. – 256 с.
8. Порівняльне правознавство (правові системи світу) : монографія / Ю.С. Шемшученко, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко та ін. – К. : Парлам. вид- во, 2008. – 488 с.
9. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) : Монографія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко та ін. – К. : Фенікс, 2007. – 400 с.
10. Порівняльне правознавство : підручник : затверджено МОН України / С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов, І.О. Биля-Сабадаш та ін. – Харків : Право, 2012. – 272 с.
11. Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія : системат. бібліогр. покажч. / О.В. Кресін, І.О. Кресіна, О.В. Батанов та ін. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002. – 312 с.
12. Дмитрієв А.І. Порівняльне правознавство : навч. посіб. – Київ : Юстініан, 2003. – 182 с.

Програма підготовки блок «Верховенство права та правова система Європейського Союзу»

Тема 1. Європейський Союз та його правова система – основні етапи еволюції

Історичні передумови європейської інтеграції.

Поняття європейської інтеграції. Реалізація ідеї європейської єдності у діяльності Європейських Співтовариств.

Заснування Європейського Союзу та поглиблення інтеграційних процесів у межах ЄС (1992-2007 рр.).

Реформування Європейського Союзу за Лісабонським договором 2007 р. та його діяльність на сучасному етапі.

Тема 2. Політико-правова природа Європейського Союзу

Мета, завдання та цілі Європейського Союзу, їх юридичне значення.

Поняття та види компетенції Європейського Союзу.

Принцип наданих повноважень, принцип субсидіарності та принцип пропорційності в праві ЄС.

ЄС як суб'єкт міжнародного права та національного права держав-членів.

Політична природа Європейського Союзу. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання. Основні концепції правової природи ЄС.

Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій.

Тема 3. Правові цінності Європейського Союзу. Верховенство права як найважливіша цінність сучасної демократії

Поняття правових цінностей Європейського Союзу, їх юридичне значення.
Верховенство права як правова цінність Європейського Союзу.

Тема 4. Загальна характеристика права європейського союзу. принципи права ЄС

Право ЄС: поняття, структура, дія в часі, просторі та за колом осіб.
Співвідношення з поняттям «європейське право».

Співвідношення права ЄС з національним правом держав-членів (принцип верховенства права ЄС, принцип прямої дії права ЄС, принцип прямого застосування норм права ЄС).

Принцип верховенства права ЄС щодо національного права держав-членів: історія становлення принципу, поняття, особливості застосування в окремих державах-членах.

Принцип прямої дії права ЄС у національних правопорядках держав-членів: історія становлення принципу, поняття, умови визнання. Відмінність від прямого застосування.

Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним правом. Загальновизнані принципи та норми міжнародного права. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Тема 5. Джерела права Європейського Союзу

Джерела права Європейського Союзу: види та ієрархія. Зміст поняття *acquis communautaire* («здобуток Співтовариства») та особливості застосування цього поняття в законодавстві України.

Загальна характеристика установчих договорів ЄС як джерел первинного права ЄС. Договір про Європейський Союз 1992 р.: зміст та юридична сила. Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 р: зміст і юридична сила.

Загальна характеристика джерел вторинного права ЄС. Регламент і директива як джерела права ЄС. Індивідуальні та рекомендаційні акти ЄС: види, юридична сила, правове значення.

Міжнародні договори як джерела права ЄС.

Роль прецедентної практики Суду справедливості ЄС в розвитку правової системи Союзу.

Тема 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі

Поняття законодавчого процесу в ЄС: особливості та основні риси. Основні процедури прийняття рішень в ЄС та суб'єкти законодавчого процесу.

Звичайна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.

Спеціальна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.

Акти делегованого законодавства: поняття та природа. Суб'єкти прийняття.

Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.

Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

Інформаційні джерела блоку:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: міжнародні документи від 07.02.1992 р., 25.03.1957 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
2. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
3. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
4. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Харків: Право. 2020. 590 с.
5. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Харків: Право. 2019. 500 с.
7. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Харків : Право. 2019. 360 с.